

Hoofdstuk 17: Samen spelen en samenleven

Samen

Kinderen spelen het liefst met leeftijdsgenootjes. Daarom is voor een kind het allerleukste van een kinderdagverblijf dat er andere kinderen zijn. Zodra een baby zijn hoofd kan draaien, speurt hij naar contact met groepsgenootjes. En als kinderen kunnen kruipen, zoeken ze elkaar letterlijk op. Dit hoofdstuk over samen spelen en samenleven werd geschreven door Elly Singer. HELEEN VAN DER VELD

Ontwikkeling

Samen spelen betekent in elke ontwikkelingsfase iets anders. Afhankelijk van de motorische en sociale competenties, zal een kind in meer of mindere mate iets met een ander kind ondernemen:

Baby's

- Vanaf vier maanden zoeken kinderen elkaar op; ze kijken, raken elkaar aan, lachen, en maken geluidjes.
- Vanaf acht maanden is er interactie tussen baby's: ze geven elkaar bijvoorbeeld speeltjes.
- Niet lang daarna zullen kinderen elkaar imiteren; zwaait het ene kind met een rammelaar, dan zal de ander hem nadoen. Ze delen een ervaring.

Dreumesen

- Eenjarigen bouwen het imitatie spel uit. Ze snappen dat ze gedrag kunnen uitlokken en hebben daar plezier in.
- Dreumesen spelen graag in elkaars nabijheid. Parallelspeel betekent dat het ene kind de rails legt en het andere een wagonnetje aan het treintje haakt.
- Tegen het tweede jaar gaan kinderen bewust samen spelen met voorwerpen. Ze bouwen bijvoorbeeld samen een blokkentoren.
- Vanaf anderhalf jaar gaan kinderen

samen op in fantasie- en rollenspellen. Ze spelen dieren na en blazen in een bekertje limonade omdat daar zogenaamd hete thee in zit.

Peuters

- Peuters kunnen zonder gezamenlijk plan een tijdje met elkaar spelen. Al spelende ontstaat er geïmproviseerd spel, waarbij ze reageren op het initiatief van de ander.
- Vanaf het derde jaar houden kinderen het rollenspel steeds langer vol.

Kleuters

- Tegen het eind van het derde jaar kunnen kinderen gericht samen spelen. Ze verwoorden het gezamenlijke doel en maken er afspraken over. Ze wijzen elkaar rollen toe en corrigeren elkaar.
- Er ontstaan meer conflicten over de inhoud en het verloop van het spel.

Foto: Wilbert van Woensel

Rollenspellen zijn zinvol, leuk en leerzaam. Kinderen spelen het leven van anderen na, of herbeleven opgedane ervaringen die veel indruk hebben gemaakt: een doktersbezoek, de begrafenis van opa, of de komst van een nieuw broertje. Soms verbeelden ze tijdens het spel hun wensen. Bijvoorbeeld dat ze toverkracht hebben, of heel sterk zijn. Op die manier bevredigen ze verlangens die in werkelijkheid buiten hun bereik liggen. Sommige kinderen zijn in een directe

Als pedagogisch medewerker
zorg je voor veilige
omstandigheden waarin kinderen met
elkaar kunnen spelen

situatie moeilijk te bereiken. Je vermoedt dat ze boos of verdrietig zijn. Door mee te gaan in een rollenspel geef je het kind een kans zich toch te uiten.

Steunen en stimuleren van leren

Twee- en driejarigen hebben meer contact met elkaar dan met de pedagogisch medewerker. Dat is ook de bedoeling, want door met leeftijdsgenootjes te spelen, leren kinderen zichzelf goed kennen. Toch blijft de pedagogisch medewerker de belangrijkste bron van veiligheid. Ze willen graag bij je in de buurt spelen en houden je goed in de gaten: Ben je er nog? Pas je nog op? Als pedagogisch medewerker zorg je voor veilige omstandigheden waarin kinderen met elkaar kunnen spelen. Dit betekent dat je de groepsruimte inricht met verschillende speelhoeken, voor rustig en uitbundig spel. En hoe zit het met de groepssamenstelling? Is er voor ieder kind een kameraad die hem uitdaagt en waar hij mee kan spelen? Vooral in een verticale groep moet je opletten. Tweejarigen kunnen nauwelijks spelen met veel jongere kinderen.

Het is belangrijk dat je de sociale structuur van de groep observeert. Wanneer stimuleren de kinderen elkaar en waar zitten ze elkaar in de weg? Wat kun je doen om de obstakels uit de weg te ruimen? Hoe bemiddel je bij een conflict? En in hoeverre grijp je in? Vrij spel is het domein van het kind waar de pedagogisch medewerker te gast is.

Het spontane contact tussen kinderen stimuleer je door:

- vaak de namen van de kinderen te noemen
- te zorgen dat kinderen oog hebben voor elkaars emoties
- het benoemen van emoties
- het uitleggen aan kinderen waarom niet iedereen altijd wil meedoen
- kinderen aan te moedigen hulp aan leeftijdsgenoten te vragen
- situaties te creëren waarin kinderen makkelijk met elkaar kunnen spelen.

Laat ze bijvoorbeeld met z'n allen een stoelentrein bouwen. Sommige kinderen nemen het voortouw, andere volgen.

De meeste kinderen tot vier jaar kunnen niet langdurig met hetzelfde spel bezig zijn. Ze zijn snel afgeleid. De een meer dan de ander. Naarmate het zelfbewustzijn toeneemt, worden kinderen doelgerichter. Ze weten beter waar ze mee willen spelen en met wie. Ze verliezen minder snel hun aandacht.

Conflicten

Gemiddeld heeft een kind acht keer per uur een conflict met een ander kind. Meestal zijn het kleine botsingen, van hooguit dertig seconden. Echte ruzies zijn zeldzamer. Een botsing op z'n tijd is nuttig voor de ontwikkeling van sociale en morele vaardigheden. Ingrijpen door de pedagogisch medewerker is niet altijd effectief. Vooral als de aard en bron van het conflict onbekend zijn, kan een goedbedoeld advies verkeerd uitpakken. Daarom is afwachten soms de beste optie. Kinderen leren zelf hun onenigheden oplossen. Kinderen herinneren aan de algemene afspraak dat ze elkaar geen pijn mogen doen, is vaak afdoende. Zo doe je een beroep op hun morele verantwoordelijkheid. Bedenk wel dat te veel regels contraproductief zijn. Besluit je toch in te grijpen, probeer dan samen met de kinderen de drie-O-aanpak:

- **O**og hebben voor de ander
- **O**plossingen bedenken
- **O**pnieuw vrienden worden.

Geef het kind een stem

Kinderen verdienen serieus genomen te worden. Je moet als pedagogisch medewerker altijd bereid te zijn naar ze te luisteren. Ook als ze nog (bijna) niet kunnen praten. In dat geval is lichaamstaal belangrijk. Respectvol met elkaar omgaan, is een voorwaarde voor een sociale sfeer. Dat geldt natuurlijk ook voor pedagogisch medewerkers onderling.

In elke groep zit wel een kind dat zich moeilijk staande houdt. Het mag of wil niet meespelen en valt er op een bepaalde manier buiten. Een kind kan bijvoorbeeld te overheersend en agressief zijn of juist heel teruggetrokken. Aan de oorzaken van ernstig afwijkend gedrag kan een pedagogisch medewerker meestal niets veranderen. Wat wel kan, is bijzondere aandacht en hulp geven aan het kind. Het is belangrijk »

Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar

Het Pedagogisch kader is een leidraad voor pedagogisch werk in de kindercentra waarmee instellingen en pedagogisch medewerkers hun eigen weg kunnen vinden.

Het maakt aan de hand van theorie en voorbeelden uit de praktijk zichtbaar wat het pedagogisch werk in kindercentra inhoudt. Er is opgeschreven hoe we in Nederland kinderen in kindercentra en peuterspeelzalen opvoeden en vanuit welke uitgangspunten er wordt gewerkt.

In deel 1 komt de theorie aan de orde en deze wordt geïllustreerd en uitgelegd aan de hand van praktijkvoorbeelden. De hoofdstukken in deel 2 gaan over de praktijk. Deze zijn opgebouwd volgens een vast stramien, waarin de theorie wordt gekoppeld aan praktijksituaties zoals bijvoorbeeld verschonon, samen spelen of bewegen.

Vaste aandachtspunten zijn hierbij: de belangrijke ontwikkelingen van kinderen op dit gebied, veiligheid en welbevinden, leren en ontwikkelen, diversiteit, samenwerken met de ouders en observeren en plannen.

Het Pedagogisch kader is een initiatief van het Pedagogenplatform en werd uitgewerkt door Elly Singer en Loes Kleerekoper.

Het boek Pedagogisch kader kindercentra 0 – 4 jaar wordt uitgegeven door Elsevier Gezondheidszorg en is te bestellen via www.kinderopvangtotaal.nl > shop. De prijs is (tijdelijk) € 19,95. De tekst van het boek is ook terug te vinden op www.pedagogenplatform.nl > pedagogisch kader.